G. POPA-LISSEANU

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

www.dacoromanica.ro

G. POPA-LISSEANU
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

VOLUMUL III

ROMÂNII ÎN POEZIA MEDIEVALĂ

EXTRAS DIN CERCETĂRI ISTORICE, AN. X, 1934

I A Ş I
Institutul de Arte Grafice „PRESA BUNA", Strada Ştefan cel Mare, No. 56
1 9 3 4

www.dacoromanica.ro

Românii în poezia medievală

Partea cea mai puţin cunoscută din istoria Românilor este desigur cea din evul mediu, când, de altfel, s'a plămădit, precum se ştie, neamul nostru. Născut din contopirea a două elemente, a elementului roman, adus *ex toto orbe Romano*, cu elementul dac, puţin romanizat la început, Românii, în epoca lor de formaţiune, au trebuit să ducă, după retragerea legiunilor şi a funcţionarilor imperiali, o viaţă plină de tot felul de strâmtorări, fiind siliţi să se adapteze, de voie de nevoe, împrejurărilor celor noui, în cari aveau să trăiască.

Obligaţi să se supună poruncilor proaspeţilor stăpânitori ai tării, ei au fost aduşi sub dominaţiunea, rând pe rând, a Goţilor, a Hunilor, a Gepizilor, a Slavilor, a Bulgarilor, a Avarilor, a Pecenegilor, a Cumanilor şi, în sfârşit, a Ungurilor, ca să nu mai vorbim de Tătari şi Turci şi de alte popoare, care au stat mai puţină vreme în ţara noastră.

In tot acest timp, Românii nu par a fi avut o organizaţie de stat, iar primitiva lor organizaţie judecătorească şi administrativă, a fost adoptată de popoarele conlocuitoare cari însă le-au impus numiri noui pentru dregătoriile lor existente. Astfel *iudicia* şi *ducatus*, rudimente de instituţiuni, fără de cari cea mai simplă societate de oameni nu poate să vieţuiască, s'au prefăcut, cu timpul, în cnezate şi voevodate, numiri slave, adoptate mai târziu şi de Unguri, numirile vechi romane dispărând cu totul, ca numiri de instituţiuni. S'au păstrat numai *scaunele de jude-*

www.dacoromanica.ro

cată, primite de Saşi şi de Maghiari şi pe cari nu le întâlnim nici la Germani, nici în Ungaria de dincolo de Tisa [1]).

Românii, neavând nici un rol politic şi de conducere,—ori cât de necesari vor fi fost ei, pentru procurarea de hrană barbarilor năvălitori, — n'au însemnat nimic în viaţa statelor ce vremelnic se înfiripau. De aceea, s'a şi putut susţinea că, bunăoară, ţara Bârsei sau ţara Făgăraşului, a fost o *terra deserta*, fiindcă o stăpânire de stat propriu zisă, n'a putut să existe aici, ci numai muncitori de pământ sau păstori de vite, a căror existenţă, de altfel, nici nu se mai discută.

In timpul migraţiunii popoarelor — şi într'o mică măsură vor fi fost poate şi ei migratori — Românii erau, fără îndoială, singurul element statornic, căci popoarele dominante se găsiau în necontenite lupte, fie de pradă, fie de acaparare de noui teritorii.

Dar, dacă Muntenia şi Moldova puteau să fie minunate porţi, prin cari popoarele dela răsărit şi miază-noapte puteau să tindă spre inima imperiului roman, din Roma sau din Byzanţ, teritoriul de dincolo de Carpaţi nu prezenta aceleaşi avantagii. Ardealul n'a fost prea accesibil barbarilor, din pricina lanţului de munţi înalţi şi păduroşi şi de aceea el a fost mai mult sau mai puţin ocolit de popoarele de stepă cari veniau totdeauna călări pe caii lor cei iuţi şi cari au preferat câmpiile întinse ale Tisei şi şesul Dunării, unor regiuni muntoase sau păduroase.

In afară de numirea generală de *Romani*, sub care numire vor fi fost cunoscuţi Românii până în secolul al X-lea, — şi această numire se constată neîndoielnic pentru elementele romane împinse spre Pannonia—sau de *Daci* ori *Missii*, aceştia din urmă după numirea de Mesia, din sudul, dar şi din nordul Dunării,— Românii sunt amintiţi, mai ales, subt denumirea de *Vlachi-Valachi* sau *Blaci*, adică *Olaci* — popoarele turanice neputând pronunţa consonanta *v* la începutul cuvintelor [2]), — sau subt denumirea de *Cumani* sau de *Valvi* ori *Falones* [3]), şi chiar de *Bul-*

1) N. Iorga, *Istoria Românilor din Ardeal*, I, p. 40; Onciul, *Bul. de la sect. hist.* IX, p. 14.

2) Rubruq, *Itinerarium* în *Recueil de voyage*, p. 275: Et iuxta Piscatir sunt Illac, quod idem est quod Blac, sed B nesciunt Tartari sonare. Vezi şi Il. Gherghel, *Conv. Lit.* 1920, p. 335, *Câteva contribuţiuni la cuprinsul noţiunii Vlach.* Cf. şi G. I. Brătianu, Lak etc. în *Cercetări istorice* I, pag. 369—376.

3) N. Iorga, *Bul. de la sect. hist.* III, p. 174.

www.dacoromanica.ro

gari, când aceştia au format, împreună cu Vlachii, imperiul asanesc.

Faţă de tendinţa, din ce în ce mai pronunţată astăzi, a unor învăţaţi străini de a căuta noui argumente împotriva stăruinţei Românilor în Dacia, am crezut necesar să încerc să arăt, bazându-mă deocamdată numai pe cântecele medievale, existenţa Românilor în regiunea norddunăreană, într'o epocă în care, după un învăţat ungur, nici n'ar putea putea să fie vorba de Români, cari după el, ar fi trecut în Ardeal mult mai târziu şi adică numai în epoca Fanarioţilor [1]).

I.

Cea dintâi amintire despre Români, în poezia medievală, o întâlnim la clericul Godefridus sau Gotifredus din Viterbium, născut pe la anul 1120. Bucurându-se de o reputaţiune deosebită, acest scriitor, cunoscut ca «magistru», «capelan al curţii imperiale» şi «notar» al împăraţilor Conrad III, Frideric I şi Henrich VI, a scris în versuri latine, pe lângă lucrările sale *Speculum regum*, *Pantheon* şi *Gesta Friderici*, şi un poem în 192 versuri — 48 strofe — rimate şi întitulat *Gesta Heinrici* [2]).

Descriind războaiele de atunci şi, mai ales, furia cu care ele se purtau, Gotifredus Viterbiensis ne arată ţările bântuite de zeiţăţile Mars şi Bellona. Toată romanitatea—şi sub romanitate se înţelegea pe acea vreme, în deosebi, ţările supuse Byzanţului — a fost prinsă în focul războiului şi între aceste ţări el enumeră şi *Blachina*, din apropierea Constantinopolului. Blachina sau Blacherna pare a fi fost o colonie românească, adusă aci din ţara Scythilor de la nord, înainte de mijlocul veacului al V-lea [3]).

---

1) Iancsó Benedek, *L'Europa Orientale* IX, — 7: *Alcune osservazioni critiche sulla storia antica del popolo romeno*, p. 257: „L'imigrazione della popolazione contadinesca romena in Ungheria raggiunse il sus grado massimo nel secolo XVIII".

2) *Mon. Germ. hist. script.* XXII, p. 334, ed. Waitz.

3) Il. Gherghel, *op. cit.* ne vorbeşte şi de biserica zidită de împărăteasa Pulcheria (450—457), reconstruită în 1069 şi, dupăce a fost arsă, zidită din nou în 1282—1328.

www.dacoromanica.ro

Iată versurile ce ne interesează:

Mars, Bellona Tusciam turbat, Lombardiam,
Apulos et Siculos, Iadera [1]), Solontinam [2])
Ungaros et Bulgaros, Ysdros et *Blachinam* [3])
Grecos, Sardos, Siros et totam Romaniam.

Velud leo fremmit potens magis Roma
luba sursum erigit, est sublimis coma;
Et superbos concutit, velud nothus poma,
O regina omnium, Patarenos [4]) doma.

In acest pasagiu al lui Gotifredus din Viterbo este vorba despre Blachii din Peninsula Balcanică, veniți însă de la nord, din țara Scythilor [5]).

II.

Cea mai de seamă și, în același timp, de istoricii noștri cea mai cunoscută poemă medievală este, fără îndoială, cântecul Nibelungilor. Scrisă în dublul vers german, întrebuințat de cântăreții de pe acele vremuri, poema Nibelungilor, al cărui original s'a pierdut și al cărui autor a rămas încă necunoscut, ne reprezintă migrațiunea popoarelor. Cântecul acesta, compus între anii 1140 — 1160 și care se bazează pe o lucrare mai veche din secolul al X-lea, formează apogeul poemelor rimate din veacul al XIII-lea, de când ni s'a păstrat cântecul în forma lui actuală [6]).

---

1) Iadera, Zara, după Waitz.

2) Solontinam, probabil Salone, după același Waitz.

3) Blachinam „Fortasse *terra Wlachorum,* vel idem quod Blachernapalatium Constantinopolitanum", nota lui Waitz.

4) Patarenii erau în jumătatea a doua a secolului al XI-lea adversarii bisericii din Milan, biserică aproape independentă de cea din Roma și care admitea căsătoria preoților.

5) Despre ducele scyth Vlachernos, (din *Vlach* și *ernos*, vlastar, sau puiu de Vlach), omorât în localitatea *Blacherne*, vezi Il. Gherghel, *l. c.* pag. 337.

6) Hóman Bálint *Geschichtliches im Nibelungenlied* în *Ungarische Jahrbücher*, III, p. 206.

www.dacoromanica.ro

Imprejurarea că în poem se găseşte amintit episcopul Piligrin, care a trăit pe la 971—991, a făcut pe unii critici să crează că prima redactare a poemului ar fi din acea epocă. Sigur însă este faptul că *Gesta Ungarorum*, compusă în timpul regelui Ladislau cel Sfânt (1091—1092), a servit de bază pentru o ulterioară desvoltare a cântecului Nibelungilor.

Poema cuprinde două părţi:

1. Dragostea Kriemhildei, sora regelui din Burgundia pentru Siegfrid din Worms şi, după o văduvie de 13 ani, iubirea ei, ca mireasă, pentru Etzel (Attila), regele Hunilor.

2. Răzbunarea Kriemhildei şi catastrofa Nibelungilor.

In aventura XXII din Dragostea Kriemhildei — poema este compusă în 38 capitole, numite aventuri — întâlnim pasagiul privitor la Valachi şi la ducele lor, herţogul Ramunc.

Kriemhilda, însoţită de falnice cete de Burgunzi, pleacă spre Dunăre şi la Tuln, în drumul spre Viena, unde avea să se facă nunta, este aşteptată de regele Etzel cu un mare alaiu. Ambele convoiuri sunt descrise de poet cu multe amănunte.

Suita lui Etzel este formată din 24 regi şi principi vasali, între cari era şi Dietrich din Berna, regele Ostrogoţilor.

Erau popoare alese şi neamuri mari, vorbind tot felul de limbi, *von vil meneger Sprache*. Intre acestea, în primul rând, se vede herţogul Ramunc, însoţit de 700 de voinici, cari, caşi păsările, îşi goneau caii.

Vers. 1340. Von Riuzen und von Kriechen reit dâ manic man.
den Poelânen und den Vlâchen sach man swinde gân
ir pfert und ros diu gnoten dâ si mit Kreften riten.
Swar si site habeten der wart vil wênec
iht vermiten

Vers. 1341. Von dem lande ze Kiewen reit ouch dâ manec man
und die wilden Pescenaere . . . . .

Vers. 1344. Der herzoge Ramunc ûzer Vlachen lant
mit siben hundert mannen kom er fûr si gerant:

www.dacoromanica.ro

sam vliegende vogele sô sah man si varn.
do kom der fürste Gibeche mit vil hêrlichen scharn[1])

Nunta ţinu şaptesprezece zile, după cari se îmbarcară cu toţii şi, pe Dunăre, pleacă spre Etzelburg, cetatea lui Attila din Pannonia.

Inainte de Vlachi sunt amintiţi în cântec Ruşii, Grecii şi Polonii. Ruşii precum se ştie, erau locuitorii Haliciului, iar Polonii, locuitorii câmpiilor. Şi unii şi alţii sunt vecini cu Românii şi înşirarea acestor popoare ar lăsa să se întrevază oarecare corespondenţă a noţiunilor de geografie [2]).

Faptul că întâlnim în acest poem pe Hermanrich, pe Attila şi pe Theodorich, cari au trăit în epoce deosebite, ne îndreptăeşte să credem că acest Ramunc, în care recunoaştem pentru întâiaşi dată pe un Român [3])—pronunţat potrivit fonetismului german, cu un *c* sau *g* final,—a trăit, nu în timpul lui Attila, ci mai de grabă în veacul al XI-lea sau al XII-lea.

De altfel, precum au observat-o şi criticii unguri, există o identitate desăvârşită între Attila şi Ştefan cel Sfânt al Ungariei, pe de o parte, şi între Kriemhilda şi Gizela de Bavaria, soţia primului rege creştin al Ungurilor, pe de altă parte.

Poetul, care va fi avut, de sigur, înaintea sa *Gesta Ungarorum*, n'a ţinut seamă de cronologie şi a fixat în secolul al V-lea evenimente petrecute cu câteva veacuri mai târziu.

Se înţelege dela sine că argumentul pe care îl scoteau din acest pasagiu al cântecului Nibelungilor, istoricii noştri din secolul trecut, în favoarea persistenţii elementului roman în timpul lui Attila, nu mai poate rezista criticei. Pasagiul poate să servească cel mult ca o dovadă că, prin veacul al XI — XII, popo-

1) Iată traducerea acestui pasagiu: Dela Ruşi şi dela Greci venia călare câte un falnic erou. Impreună cu Polonii şi cu Valachii înainta pe câmpie ceata cailor de rasă, călărită de voinici. Fiecare, fără teamă, îşi arăta obiceiurile din patria să. Şi dela Kiew, ţară îndepărtată veneau unii oameni şi Pecenegi sălbatici.—Aici era ducele Ramunc, din ţara Valachilor; cu şapte sute de oameni venise el în grabă. Ca şi păsările sburătoare se vedeau ei sosind; şi principele Gibeche veni cu mândrele sale cete de călăreţi.

2) Em. Grigorovitză, *Românii în monumentele literare germane medievale*, p. 122.

3) D-l Iorga crede, în *Rev. ist.*, XIX din 1933, că este vorba de regele Roman din Galiţia, din sec. al XIII-lea.

www.dacoromanica.ro

rul român se constituise ca organizaţiune teritorială de sine stătătoare, cu o conducere românească, şi cu legături, poate şi de rudenie, cu vecinii lor Poloni, Ruşi şi Greci.

III.

Dacă Vlachii, amintiţi de două ori în cântecul Nibelungilor, ar putea să fie indentificaţi, după cum o fac unii, cu Vlachii de peste Dunăre, constataţi aci de atâtea alte isvoare istorice, Vlachii, amintiţi în *Weltchronik* a lui Rudolf din Ems, nu pot fi decât Românii de la Nordul Dunării şi din Ardeal.

Cronica aceasta, pe cât ştim, n'a fost utilizată de nici unul dintre istoricii noştri. Până astăzi, n'a amintit-o nimenea în studiile sale şi o semnalăm aici pentru prima oară.

Autorul, în compunerea cronicii sale, scrisă în versul medieval obicinuit, întrebuinţat şi de Ottocar din Stiria, porneşte dela concepţiunea clericală a statului lui Dumnezeu, preconizat de Sf. Augustin. Căci, sunt anume două state, unul al lui Dumnezeu *civitas Dei* sau *civitas coelestis* şi altul al oamenilor, *civitas saeculi* sau *civitas terrena.*

Sfântul Augustin, după care s'a luat în urmă şi Isidorus şi mulţi alţii, între cari şi Rudolf von Ems, stabileşte faptele pornind dela vechiul testament şi intemeindu-se pe acesta. Adevaratul stat este statul lui Dumnezeu. Faptele laicilor n'au o prea mare importanţă şi ele trebuesc tratate mai mult incidental.

Rudolf von Ems, care scrie pe la anul 1250, ne expune în 36338 versuri germane, scurte, de 6—7 silabe, istoria omenirii întregi, din cele cinci epoci sau lumi, cum le numeşte el — şi de aci probabil şi numirea de Weltchronik, — începând cu creaţiunea [1]).

In lumea a III-a în care întâlnim pasagiul important pentru istoria noastră naţională, Rudolf von Ems ne dă o descriere generală a universului — *imago mundi* — Asia, Africa şi Europa, cu amănunte asupra oamenilor, animalelor şi localităţilor. In această epocă sau lume, sunt înşirate personagiile biblice, începând cu Abraham şi terminând cu Iosif în Egipt; ni se dau, în

1) Ultimile trei mii de versuri se datoresc unui autor necunoscut, Rudolf von Ems murind înainte de a-şi fi isprăvit opera.

www.dacoromanica.ro

acelaş timp, informaţiuni asupra zeilor păgâni, asupra regilor şi popoarelor din antichitate.

Enumerând ţările aşezate la Dunăre, *von der grozin Tünowe*, autorul ne vorbeşte mai întâi de *Messia*, apoi *Pannonia Inferioară*, care se întinde până la *Pulgarie und das lant ze Rumenie*, adecă Bulgaria şi ţara Rumenia, adecă Rumelia, numită astfel, mai târziu, de Turci, sau ţara Romeilor, iar nu România, Rumänien, cum crede editorul şi comentatorul lui Rudolf von Ems [1]).

Urmează apoi o ţară, numită *Tracia*, care se întinde până la Tyras, Cetatea Albă de astăzi. Dincolo se găseşte fluviul *Neppir, der durh Rúzin gat*. Marginile ţării ce descrie sunt Constantinopolul, unde locuesc Grecii, *Chriechin*. După ce descrie cu deamănuntul Grecia, ajunge la Ungaria.

Iată pasagiul, în întregime, referitor la această ţară:

Vers. 2553. Dien Ungirn sint gesezzin
inwendig ir Klûse tor
und ir lantmarchin davor
windeschir lande vil:
inrehalp ir Kluse zil
Kotziler und Koltzil sint
und manege unkristenlichú Kint
in vromdin sundir sprachin
Valwen und wilde Vlachin
jensit des sneberges hant
sint lant dú si begant.
inwendig Ungern sint dú lant
gelegin dú hie sint genant,
inrehalp ir chluse tor.
westirhalbin lit da vor
Stire und Ostirriche
stozend geleginliche
an Ungern: mit dén beidin
marckin ist gescheidin
tútschú lant von windeschin landin.

1) Gustav Ehrismann, *Rudolf von Ems*, p. 538.

www.dacoromanica.ro

Din aceste versuri ale lui Rudolf din Ems scoatem următoarele prețioase informațiuni:

1. Că Ungurii trăiau atunci — el scrie pe la anul 1250 — într'un teritoriu închis care pare că se întindea peste Carpați până la Dunăre și la Marea Neagră.

2. Că în acest teritoriu al lor închis, *ir Kluse tor*, locueau diferite popoare cari vorbeau feliurite limbi. Aceste popoare erau Kotzili (Koltzilii), Valwii și Vlachii.

3. Că unele din popoarele țării nu erau creștine și

4. Că Valwii și Vlachii locuiau dincolo de munții de zăpadă, *jensit des sneberges hant.*

Cine sunt popoarele amintite de poetul Rudolf von Ems, ca locuind în Ungaria?

In această cercetare a noastră, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că autorul tratează evenimentele istorice din punct de vedere cronologic; el expune lucrurile petrecute în timp, iar nu pe cele din zilele vieții sale. Sunt popoare dintre cari unele nici nu mai existau, în vremea când el își compune poema. El povestește despre situațiunea Ungariei din momentul venirii Maghiarilor.

Inainte de cucerirea Ungariei, — istoricii Unguri nu vorbesc nici odată de o cucerire, ci numai despre o ocupare a țării, *a honfoglalás, die Aufnahme des Landes*, ca și cum țara ar fi fost nelocuită, — înainte adecă de anul 896, când au pus piciorul pentru întâiași dată în Pannonia, Ungurii trebuind să plece din patria lor primitivă, de lângă munții Urali, s'au așezat în Atelkuz (Atel, apă și között, între) în Moldova de astăzi, de unde faceau incursiuni de pradă. In Ungaria de nord și de apus, în afară de păstorii romani, locuiau Slavii și anume Moravii conduși mai înainte de șeful lor Priwina. In nordul Ungariei acesta stăpânea întreaga regiune de la Neutra.

La anul 830 Priwina este alungat de Moimir care unise subt conducerea sa pe toți Moravii și este silit să treacă Dunărea și să se ducă la comitele mărcii de aci, la Ratbod. In același timp, la dorința împăratului german, primește creștinismul. In urma unei certe cu Ratbod, Priwina trece în regiunea bulgărească, *inlit in regionem Vulgariam cum suis et Chotzil, filius*

www.dacoromanica.ro

eius, cum illo, după cum ne spune un document medieval [1]). Nu mult după aceea se întoarce de la Bulgari şi Ratbod, trebuind să părăsească ţara, Priwina primeşte, după 840, din partea împăratului Ludovic, o parte din Pannonia Inferioară, ca feud, unde mai târziu el, şi fiul său Kotzil, intemeiază un principat independent care a ajuns la oarecare importanţă [2]). Capitala noului principat pare a fi fost Mosapurc (Moosburg, ung. Szalavár) [3]).

Pe când, dincolo de Dunăre, se întemeia principatul morav al lui Priwina, în Moravia se crea un mare regat al lui Moimir şi al urmaşilor săi Ratislav şi Suatopluc, independent de regele german din apus. Independenţei politice i-a urmat îndată independenţa bisericească, căci pe la anul 863 vine, atât în Moravia, cât şi în principatul lui Kotzil, propoveduitorii Metodiu şi Chiril cari întemeiază, în contra dorinţei regilor romani din apus, biserica slavă.

Dar, Suatopluc nu se mulţumeşte numai în întinsul său regat, ci cu furie de lup, cum se exprimă documentele, trece, la anul 883 — 884, Dunărea cu o armată puternică şi devastează întreaga ţară. Iar în expediţia de cucerire ce face mai târziu, la anul 892, iau parte şi Ungurii cari acum se apropiau de viitoarea lor patrie.

In timpul acesta, moare Kotzil şi Pannonia ajunge din nou în mâna Francilor cari însă nu o pot menţinea faţă de Suatopluc investit cu o parte a ţării de însuşi împăratul Carol cel Gros. După moartea lui Suatopluc, la anul 894, regele Arnulf dete Pannonia, cu cetatea de lângă Şala sau Szala, ducelui Brezlav un vasal al împăratului franco-german, la venirea Ungurilor.

La anul 895, Ungurii pustiesc Moravia şi Pannonia. Pustiirile acestea mai dăinuesc câtăva vreme, chiar şi după cucerirea ţării, şi dacă Ungurii n'ar fi fost înfrânţi la Augsburg şi nu s'ar fi hotărât să se aşeze deabinelea în Pannonia şi de a se astâmpăra, de sigur ar fi avut aceeaşi soarte pe care au avut-o, mai

1) *Mon. Germ. hist.* XI, p. 11.

2) *Ibidem*, p. 12: Aliquam inferioris Pannoniae in beneficium partem circa fluvium qui dicitur Sala, qui lacui Blatensi miscetur. Blatum = lutum, de unde în pronunţarea ungurească Balaton.

3) Aici a fundat o biserică pe care a târnosit-o, la anul 850, arhiepiscopul Liuprand din Salzburg şi care a fost închinată Sfintei Marii.

www.dacoromanica.ro

înainte, şi Avarii, şi înaintea asestoraşi celelalte popoare barbare ca Hunii, Gepizii etc.

Pare astăzi stabilit că regatul întemeiat de Priwina n'ar fi fost cucerit de Unguri de la Moravi, ci că, după moartea lui Chezil, sau Kotzil ar fi fost înglobat în imperiul Ostrofrancilor, dela cari apoi a ajuns în mâna Unguriior.

Despre supuşii lui Kotzil vorbeşte Rudolf von Ems, ca fiind înlăuntrul regatului ungar:

Inrehalp ir Klûse zil
Kotziler und Koltzil sint.

Dar versurile lui Rudolf ne vorbesc şi de Valwi şi de Vlachi.

Nu insistăm asupra numirii de Valwi. Din documentele timpului nu mai încape nici o îndoială că ei sunt Cumani, iar Vlachii sunt Românii evului mediu şi ai timpurilor moderne până în secolul trecut.

Relevăm însă aici un fapt care nu ni se pare fără importanţă, mai ales când ţinem seama că Rudolf von Ems tratează evenimentele din punct de vedere cronologic.

Pe când Cumanii locuiau, după cum se constată din izvoarele istorice, mai mult în regiunile de câmp ale Moldovei şi Munteniei, Vlachii, despre care se susţine de scriitorii unguri şi nemţi că, la venirea Maghiarilor, ar fi fost aşezaţi numai la sudul Dunării, nu mai încape nici o îndoială că trăiau, după cum se vede din versurile lui Rudolf von Ems, împreună cu Cumanii nu peste Dunăre, ci peste munţii de zăpadă, *ultra Alpes nivium*.

Greutatea acestui argument pentru dovedirea stăruinţei elementului roman în Dacia nu trebuie piérdută din vedere, cu atât mai vârtos cu cât acelaşi pasagiu al poetului Rudolf ne vorbeşte despre popoare pe cari le-au găsit Ungurii la venirea lor în patria cea nouă.

Iar dacă, din cântecul Nibelungilor, nu rezultă că Vlachii ar fi fost numai de cât dela nordul Dunării, ci ar fi putut fi Vlachii de peste Dunăre, din cântecul lui Rudolf von Ems se constată neîndoios că Vlachii se găseau la nordul Dunării.

Caracteristic este însă epitetul ce li se dă Vlachilor, *wilde Vlachin*, salbaticii Vlachi.

www.dacoromanica.ro

Noţiunile îşi schimbă adeseori sfera şi conţinutul. Şi de câteori avem de a face, mai ales cu un cuvânt nou format, trebuie să ţinem seama de etimonul său. Cuvântul *sălbatic*, care pare a fi astăzi identic cu cuvântul fioros, avea cândva altă însemnare şi anume însemnarea cuprinsă în cuvântul *silva*, padure, din care s'a derivat. Ferus şi fera, de unde avem cuvintele româneşti fioros şi fiară, au fost înlocuite cu vorbele silvaticus, care nu însemnează ferus, ci pădureţ, de pădure.

Tot astfel nemţescul wild, a cărui etimologie este de asemenea *Wald*, silva, nu însemnează ferus, feroce, ci de pădure. Wilde Wlachen însemnează prin urmare — cel puţin pentru timpurile de formaţiune ale acestor cuvinte — locuitorii pădurilor, adica locuitorii regiunilor păduroase cari se găsesc, mai ales, în depresiunile râurilor din Carpaţi. Faţă de Cumani cari erau locuitori de stepă şi cari trăiau mai cu deosebire la câmp, Românii nu puteau fi decât locuitorii pădurilor.

IV.

Menţiune despre Români se face apoi în marea operă a vienezului Iansen Enikel *Weltchronik*, scrisă în 28958 versuri scurte, de câte 6—7 silabe şi în ritmul obicinuit pe vremea când ea a fost compusă.

De origine slav, născut probabil în Boemia, Johannes, prescurtat Jansen, a trăit şi şi-a scris opera la Viena, în jumătatea a doua a secolului al XIII-lea, concepând-o, ca şi Rudolf von Ems ca o lucrare profano-religioasă. Pornind dela ideea statului divin al lui Dumnezeu, autorul intercalează evenimentele laice în lăuntrul evenimentelor biblice, servindu-le oarecum pe acestea.

Dela versul 25537 înainte, Jansen Enikel cântă evenimentele întâmplate subt Carol cel Mare, reprezentantul puterii francogermane. Şi, după ce tratează războaiele purtate împotriva Saxonilor, ne vorbeste despre luptele în contra Avarilor, din Ungaria de mai târziu.

Poetul, printr'un anacronism, admis în poezie, identifică pe Avari cari stăpâneau în secolul al IX-lea peste popoarele din Ungaria cu Maghiarii cari, de fapt, au cucerit Pannonia numai pe la sfârşitul acestui veac. De asemenea, scopul de căpetenie al

www.dacoromanica.ro

lui Carol cel Mare, după concepţia de pe atunci, nu putea fi altul de cât încreştinarea popoarelor ce avea să cucerească.

Faptele se petreceau pe la anul 800 după Christos: *Dàz geschach nâch Gotes geburt aht hundert jâr.*

Intre popoarele cucerite de Carol cel Mare erau, în primul rând, Ungurii, adică Avarii. Viteazul rege, *wigant Künig*, pleacă în Ungaria şi începe să încreştineze pe Unguri, până la Valachi *unz in Walachen*, şi-şi aşează acolo armatele sale. Şi de sigur ar fi săvârşit mari isprăvi, dacă ar fi rămas mai multă vreme în Ungaria.

Iată pasagiul ce ne interesează:

Vers. 25673. Dâ mit fuor der wîgant
hin ze Ungern in daz lant
und begund si Kristen machen.
die Ungern unz in Walachen
dâ leit er sich mit sînen her.
ez was nâhen bi dem mer.
er hêt gelobt der frouwen sîn
wenn er waer zehen jâr von ir schîn,
daz er lenger waere,
daz si dann west diu maere
daz er waer mit grôzen nôt
swar ûf dem weg tôt [1]).

Poetul, precum am spus, descrie evenimentele petrecute pe la anul 800, deşi el îşi scrie opera pe la 1277. La acea dată, după izvoarele ce Jansen Enikel avea la îndemână, existenţa Românilor, ca naţiune constituită, nu mai putea fi pusă la îndoială.

Dar, chiar dacă am admite ipoteza ca Jansen Enikel fixează, în vremuri trecute, evenimente despre a căror existenţă aflase numai în timpul său, totuşi se pare că pe atunci era credinţa că în vremea cuceririlor lui Carol cel Mare, Valachii ocupau partea de răsărit a Ungariei, ale cărei limite orientale, evident, nu se pot stabili, Carpaţii nefiind în acele timpuri o frontieră de ţară.

1) *Mon. Germ. hist. Deutsche Chroniken* III, p. 501 v. 25673.

www.dacoromanica.ro

Totodată, din pasagiul citat mai sus, pare că rezultă, în mod indirect, că Valachii erau creştini şi că se făceau acum sforţări ca să fie aduşi la creştinism şi Avarii.

V.

Murind în anul 1301, fără urmaşi, Andrei al III-lea, ultimul rege din familia arpadiană, se ivesc trei pretendenţi la tronul Ungariei: Carol Robert, din Neapole, din dinastia de Anjou, Venceslav din Boemia şi Otto din Bavaria, toţi trei înrudiţi cu regii maghiari.

In anarchia de atunci, tronul a fost ocupat de Venceslav care însă desgustat, îl părăseşte curând, retrăgându-se în ţara sa. In locul său vine Otto care se şi încoronează.

Acesta, spre a se face popular şi spre a-şi câştiga simpatia Ungurilor, a fost îndemnat să ia în căsătorie pe frumoasa fiică a secuiului, Ladislau Apor, voivodul Ardealului, voivod puternic şi aproape independent de regalitatea ungară.

A fost însă numai o cursă, căci Otto încăpând în mâna lui Ladislau, acesta îl bagă în închisoare, aşteptând momentul să se suie pe tronul Ungariei, devenit acum liber, Carol Robert, pretendentul susţinut de Papa.

La interventiuni mari din afară, Otto care era închis la Deva capitala Ardealului pe acea vreme, ar fi fost predat, la anul 1308, voivodului român [1]), care pe atunci şi-ar fi avut reşedinţă la Haţeg.

Domnul român era în legături de prietenie cu Ladislau Apor şi primind pe Otto l-a băgat la închisoare şi era cât aci să-l omoare. Şi nu i-a dat drumul decât după repetate stăruinţi ale femeilor de la curte şi mai ales ale soţiei sale, domniţa. Căci, voivodului român, — uneori îi se spune rege — greu bolnav, îi s'a arătat prin fel de fel de mijloace băbeşti, că pricina îmbolnăvirii este tocmai închiderea nevinovatului prinţ.

In cele din urmă îi s'a dat drumul. Otto este condus până

1) Voivodul român era poate, Tihomir. După Haşdeu, *Negru-Vodă*, p. CLXXV, ar fi vorba de Mircea I, fratele lui Dan, care ar fi început să domnească dela anul 1298 până la 1309; după d. Iorga, voivodul român este cel dela Argeş. Vezi *Bul. de la Sect. hist.* X, p 4.

www.dacoromanica.ro

la frontieriile țării, de unde pleacă în Rusia, la Halici, la regele George. De aici ajunge apoi la Glogau, unde se căsătorește cu fiica ducelui de acolo, și în sfârșit, sosește acasă în Bavaria.

Robia lui Otto, precum și peripețiile vieții sale, sunt descrise amănunțit în frumoasa poemă a lui Ottocar din Stiria, scrisă între anii 1285—1309 și întitulată *Oesterreichische Reimchronik.*

Scrisă în 98595 versuri germane scurte, cronica versificată a lui Ottocar tratează evenimentele petrecute în Austria și Germania, pe o durată de timp de aproximativ șase zeci de ani, începând cu domnia lui Conrad, 1253.

Trimitem pe cititorul român, doritor de a cunoaște această frumoasă legendă, la originalul publicat de Seemüller[1]) și la traducerea nu prea fluentă, a profesorului Em. Grigorovitză[2]).

Mult mai importantă decât această legendă versificată, privind pe regele Otto în robia domnului român, este mențiunea ce se face în cronică despre Români, ca unii cari constituesc o unitate etnică aparte și sunt amintiți alături de alte popoare și mai ales de Secui, cu cari trăiau împreună în acele vremuri.

Vers. 6819. Die Valben listiclich
vor in alles fluhen hin
unz si si brâhten zin
di dâ in der huote lâgen.
widerwerfens si dô phlâgen
ir wart mêre unde mêr
do die ûz der huote her
mit geschreie brâchen
Zôkel und Walachen
verfluocht mitsamt den Valben sîn.

Vers. 7391. In sînen dienst er dar brâht
liut von manigen sprâchen
Zôkel und Walachen
die kômen allenthalben
gesamnet mit den Valben

1) *Mon. Germ. hist. Deutsche Chroniken* V, v 1, 2.

2) Em. Grigorovitză, *op. cit.* Numele de Valach este amintit de 15 ori în cele 161 versuri, în care este scrisă legenda privitoare la Români.

www.dacoromanica.ro

Sirven unde Niugaere
Turken unde Tâtraere
Râzen, Pozzen und Krawâten
ir hêrschaft die herren hâten
z Ungern von dem Kunic rich
darumb si muosten dienslich
Kunic Wêlân [1]) wesen undertân.

Vers. 10963. Nû kom ouch an der vart
Walachen, Unger, Zokel, Valben
die gebunden allenthalben
die Tiutschen umbegeben
unz daz si sâhen streben.

Vers. 41349. Darzuo swar allenthalben
Zôkel unde Valben
Kunige sint bezalt
der hât er aller gewalt [2]).

Vers. 43642. Got geb daz uns wol gelinge
an der widervart, maniger sprach,
daz dhein Zôkel oder Walach
den fride an uns brechen
und sînen Schaden rechen
den er hie genomen hât.

Vers. 45149. Ich wil gedagen einem phaffen
unde hiet ez geschaffen
ein Kolz (Choloss) und ein Walach
daz unbild, dâ geschach...

Vers. 80385. Swaz der Unger ist wonhaft
gegen der Tîzach und niderhalben
bî den wonent die Valben
Sirven, Zôkel und Walach

1) Kunic Wêlân este regele Bela.
2) In aceste versuri se vorbeşte numai despre Secui şi Cumâni (Zôkel unde Valben).

www.dacoromanica.ro

der wonung und gemach
stôzt an die taeterischen marc
von den sint si sô starc.

Vers. 83995. Mit zwein tûsenden daz her;
do fuorte grâve Lazamer
wol vier tûsend, die man sach
Unger, Zogel und Walach...

Din aceste pasagii, reproduse din cronica rimată a lui Ottocar, se vede lămurit că, la sfârşitul secolului al XIII-lea şi începutul celui al XIV-lea Românii erau constituiţi ca o naţiune, separată de Unguri, având armata lor proprie, cu care mergeau în războiu; că Românii cari erau, fără îndoială, feudalii regilor unguri sunt amintiţi mai ales, alături de Secui, Zokel, cu cari trăiau, dacă nu împreună, cum suntem înclinaţi să credem, cel puţin în legături de vecinătate; că pe lângă Unguri, cari locuiau mai spre Tisa, se amintesc încă, în această epocă târzie, Kolţii, adică Slavii moravi din Pannonia, că poporul Cumanilor îşi păstrau încă individualitatea lor şi nu se contopiseră cu naţiunea maghiară şi că, în sfârşit, Românii trăind în răsărit, în apropierea Tatarilor războinici, au câştigat, din contactul cu aceştia puteri de luptă.

VI.

Fără să fie anume amintiţi Românii, îi întâlnim totuşi, subt aspectul lor de schismatici, sau pseudo-creştini — căci astfel erau ei consideraţi de catolicii bisericii din apus, — într'un cântec de consolare, adresat Ungurilor de un autor necunoscut, în urma invaziunei celei mari a Tătarilor. Cântecul poartă titlul de *Carmina de regno Ungariae destructo per Tartaros*, şi se păstrează între manuscrisele provenite de la Archiepiscopia din Salzburg[1]).

Românii, a căror ţară a fost cotropită de Tătari, au luat parte alături de aceştia, împreună cu celelalte popoare ortodoxe, la devastările făcute în Ungaria la anul 1241.

1) *Mon. Germ. hist. Scriptores* XXIX p. 600, ediţia Holder-Egger.

www.dacoromanica.ro

denumirea de cetele de Daci — *manus Dacorum* — alături de Geți, Germani și Bastarni, credem că nu putea fi vorba de altcineva decât de Români, plămădii din populațiunile daco-romane.

VIII.

Nu arare ori, întâlnim amintită țara noastră, sau locuitorii țării noastre în poemele populare italiene din evul mediu. Numirea țării și a poporului nostru ne apare însă aci mai adeseori subt forma de *Dacia* și *Daci*, fie că numele era o reminiscență a studiilor clasice, fie că aceste cuvinte erau bine cunoscute pe atunci și erau, deci, mai mult sau mai puțin curente în gura cărturarilor din acele vremuri. Numirea de Valachia și cea de Valachi o întâlnim mai rar.

Un poet contimporad cu Dante, franciscanul Iacopone din Todi, de pe la mijlocul veacului al XIII, ne vorbește despre *sfuggita la Dacia* [1]).

Făcând elogiul sărăciei, în poema sa *Le Laude*, după ce enumeră, în glumă, toate bogățiile pe care el le are, spre a ajunge să arate, apoi, că el este cel mai sărac om din lume, poetul, spunându-ne că al său e cerul și luna și stelele, că ale sale sunt toate țările de pe pământ, ne vorbește și despre țara Dacilor [2]).

---

1) Al. Marcu, *Riflessi di storia rumena in opere italiane dei secoli*, XIV-e XV-e, în *Ephemeris Dacoromana*, I, p. 347.

2) Uneori nu știm, dacă sub numele de *Dacia* avem să înțelegem Danemarca sau țara noastră. Astfel, în cântecul, citat în *Mon. Germ. hist. VII* p. 547, este sigur că în următoarele versuri este vorba despre Danemarca :

Huc ades, Caliope	vires mihi suggere!
Carmen finge lugubre	nobili de principe
Quem produxit Dacia	satum stirpe regia,

iar în pasagiul ce urmează și în care ni se amintește despre Rhodope (Balcani), despre geticul Ismar din Tracia, despre Bosfor și despre Grecia, după toate probabilitățile, subt numirea de Dacia avem să înțelegem țara noastră :

Doletque cum Dacia	Thule remotissima
Glacialis Rhodope	stupet tanto scelere
Geticusque Ismarus	et exclusa Bosphorus
Nec laetetur Graecia	lacrimante Flandria.

www.dacoromanica.ro

Iată versurile ce ne interesează:

Dum celum tonat, fulgurat, sagittas, pelli murmurat celum celi domino, in sue sortis termino,

mittit contra celum fulgur propter telum ei[1]) terra cedit gens misella credit.

Quam plurimi continuis incendiis et spoliis Heretici apercius Scismatici, apostate

congressibus se cedunt ad invicem se ledunt securius incedunt iudicium non credunt[2]).

VII.

Amintim, mai mult în treacăt, că ţara noastră şi locuitorii ţării noastre sunt pomeniţi, fără să se vorbească anume despre Români, într'o scrisoare în versuri a călugărului Ermericus din Elwange, german de origine—*Ermericus Alamannus natu, Elwangensis monachus* — de pe când se găsia în mănăstirea dela Fulda. Scrisoarea lui Ermericus, fost predicator la Bulgari, este adresată abatelui Grimaldus din St. Gáll şi a fost scrisă pe la anul 860.

Vorbind despre Istru care îşi varsă apele în Marea Neagră şi la nordul căruia se află o ţară barbară — *barbara tellus* — şi nenumărate popoare — *gentes innumeras* — Ermericus ne spune în versuri hexametre:

Sunt hic Germanique truces et Sarmata bellax
Atque Gete nec non Basterne semina gentis
Dacorumque manus et Martia pectora Alani[3]).

In secolul al IX-lea, înainte deci de venirea Ungurilor, subt

1) ei, adică neamului tătăresc.

2) Iată notele lui Holder şi Egger: quibus admixti sunt falşi christiani et multitudo hereticorum; sau hiis adiuncti erant hererici et falsi christiani; sau subdunt sibi confederantes videlicet de paganis, hereticis et pseudo-christianis.

3) Mon. Germ. hist. Script. Epist. V, p. 576.

www.dacoromanica.ro

Mia è la terra de Sassogna,
mia è la terra de Guascogna,
mia è la terra de Borgogna,
con tutta la Normandìa.

Mio è il renno Theotonicoro
Mio è il renno Boemioro,
Ybernia et Dacioro,
Scotia et Fresonìa.

Mia è la terra de Toscana
mia è la vale Spoletana
mia è la marca Anconetana
con tutta la Schiavonìa.

IX.

Pe la mijlocul secolului al XIV, Fazio degli Uberti, in poema sa didactică *Il Dittamondo* — dicta mundi — o călătorie imaginară, făcută împreună cu eremitul Paulo, astronomul Ptolomeu şi geograful Solino, după ce vizitează tot globul pământesc, ajunge şi la Dunăre, pe care o descrie cu amănunte, împreună cu popoarele ce locuiau pe malurile ei.

... Dall'altra parte, che borea l'affligge
Par l'Oceâno co'gioghi rifei,
Dietro del qual mal fa chi vi s'affigge.
Alanìa, Gozìa, Dazìa, Iperborei,
Neuri, Geloni ed Agatirsi abbranca
Calibi e Daci, che son crudi e rei...
In Tracia son molti et diversi popoli;
Questa con Istro ad Aquilon confina,
E da levante con Constantinopoli.
Cumani trovo sulla gran marina
Ove'l Danubio, ovvero Istro, par ch'entre
Per via deserta, lunga e peregrina. [1])

1) A. Marcu, *op. cit.* p. 350.

www.dacoromanica.ro

Cine vor fi fost aceşti Calibi e Daci, pe cari poetul îi caracterizează de cruzi şi răi?

Pe malurile Dunării, poetul întâlneşte pe Cumani, cari stăpâneau, precum ştim, Ţara Românească şi Moldova, înainte de organizarea statelor române.

Roma, personificată într'o femee, pe care o întâlnesc călătorii, plânge, iar bunul Traian vede pe văduva care deasemenea plânge; apoi, ajungând la Aurelian, aminteşte din nou de Dacia.

Costui in arme fu franco ed accorto
Se dico il ver, color di Dacia il sanno
E i Goti e i Franchi, a cui il fatto e scorto.

Iar mai departe

Poi cercando Baviera ed Osterlicchi
Trova il fratello di gran signoria
E l'un in corpo all'altro par si ficchi,
Indi per Buda cerca l'Ungheria
E Bulgaria, e Pannonia e Mesia e Dazia
E tre isole forma nella via.

Descriind apoi pe Neurii sălbatici şi pe Gelonii antropofăgi, ajunge în urmă la Calibi şi la Daci, despre cari spune:

Le prime genti che qui seppi sciolgere
Calibi e Dachi fur, che senza regola
Vivon crudeli, nè mai gli puoi rivolgere...

X.

In acelaşi secol, ceva însă mai târziu, găsim amintită ţara noastră în poema geografică *La sfera* a lui Stagio Dati şi a lui Tolosani. Compusă de călugărul dominican Leonardo Dati, la sfârşitul veacului al XIV-a, a fost tipărită, în urmă, de un alt dominican Fra Tolosani da Colle, pe la anul 1514. Poema cuprinde pasagii referitoare la ţara şi locuitorii ţării noastre...

www.dacoromanica.ro

Passomi di leggier dalla Dalmazia
Ove Ragugia par che sita sia:
E similmente passo ancor di Dazia
E Gozia, quale alcun dicon Rossia
Che sparger sangue umàn non fu mai sazia...
Terra fredda di Dacia ed infeconda
Al Pontico ed Illirico confina:
Abitazion nè lieta nè gioconda
Infrigidata per l'acqua marina
Gente produce inculta e tutta immonda
Ed ha di pochi fiumi acqua vicina [1])

Aprecierile făcute la adresa populaţiunii din Dacia nu sunt măgulitoare. Ele se referă, fără îndoială, la Românii schismatici pe cari scriitorii catolici din apus n'aveau nici un un interes să-i prezinte altfel de cât ca un neam de oameni inculţi şi murdari.

XI.

In secolul al XV-a întâlnim citat numele Daciei şi al Valachilor în geografia scrisă în versuri a lui Francesco Berlinghieri (1440-1501). Urmărind de aproape geografia lui Ptolomeu, autorul ne dă o mulţime de informaţiuni asupra cetăţilor şi regiunilor din Dacia. Intre altele ne spune:

Entrati in Dacia nuovamente siano
qual cholle due Sarmatie decta fora
Scythia et anchora il paese germano
Dacii fur dicti Davi et non si ignora...

Iar, din Moesia Inferioară de peste Dunăre, enumără între altele.

Callate o Calliacta seque ellito
dopo di Dyonisio o vuoi di Baccho
la cicta decta chol circuito.

1) Al. Marcu, *op. cit.* p. 356 şi Claudiu Isopescu, *Notizie intorno ai Romeni nella Litteratura geografica Italiana del cinquecento*, în *Bul. de la sect. hist. de l'Acad. Rom.* 1929.

www.dacoromanica.ro

Questo paese ha molte volte straccho
l'assalto di Turchia allo Istro intorno
dove habitato è dal popol Valaccho.
Ma Geti in prima el paese habitorno
dallato boreal dell'Istro fiume
et dalla parte anchor di mezo giorno [1])

XII.

Cu prilejul Cruciatelor, relaţiunile dintre popoarele din răsăritul Europei şi cele din apus devin din ce în ce mai frecvente. In special, după ocuparea Constantinopolului de trupele creştine din Occident, şi după întemeierea imperiului latin de răsărit, aceste relaţiuni îşi găsesc un puternic ecou în diferitele documente ale vremii şi astfel avem ocazia să constatăm existenţa Românilor în cântecele medievale ale poeţilor de pe atunci.

In întâia jumătate a veacului al XIII, poetul francez, Philippe Musket, scrie, în 31274 versuri rimate, un poem asupra regilor franci, *Historia regum Francorum,* în care tratează istoria acestora de la răpirea legendarei Elena — după poet, Francii îşi trăgeau originea lor de la Troieni — şi ajunge cu naraţiunea sa până în timpurile în cari trăieşte. Exuberanta imaginaţie poetică îl face pe autor să spună multe lucruri alături de realitate, sau, după cum se exptimă editorii operii sale, Holder şi Egger, să ne istorisească *plura fabulosa quam historica.* Ceeace însă este sigur e faptul că pentru epoca de după veacul al IX şi până la anul 1243, tratarea evenimentelor o face, după cum autorul însuşi o spune, după izvoarele istorice consemnate în cărţile ce le are înainte.

Câteva pasagii din poema lui Musket ne interesează şi pe noi, în deaproape. Astfel este, în special, pasagiul în care ni se vorbeşte despre căsătoria celor trei fiice ale lui Henric de Ango, măritate, cea mai în vârstă, Jolatha, după regele Andrei al Ungariei, a doua după Ioaniţiu, regele Blasilor şi al Cumanilor şi a treia, Maria, după Lascaris, prinţul Nicaeei : [2])

Vers. 23004 Li buens rois de Hungrïe, Andrius,
Ot l'ainsnee, que moult ama,
Que Henris d'Ango li douna;

1) Al. Marcu, *op. cit.* p. 355.
2) *Mon. Germ. hist. Script.* XXVI, p. 718.

www.dacoromanica.ro

Et la seconde ot Iehanins
Sires des Blas et des Comins,
La tierce fu saçans et aspre;
Cele si fu donnee a Lascre,
Un haut prince de la Turkïe
Qui grant tiere on en sa baillïe.

Amintirea despre Români se mai face şi în versurile următoare, din cari se vede lupta ce o purtau Latinii cu Blasii Peninsulei Balcanice:

Vers. 29950 L'enfes a pris son aparel
Droit a l'aoust trest cele part'
Quar moult li est quisant et tart
Que contre les Blas soit en gierre,
Et k'il rait sa fame et sa tiere
Et s'il en avoit le pooir
Assés li est tart del movoir.

De asemenea, se mai vorbeşte, subt anul 1242 despre Tătarii bătuţi cu mari pierderi de regii din ţara Blasilor şi de ducele de Bavaria:

Vers. 30959 Des Tartares revint noviele,
Ki par tot le monde fu biele,
Que li rois de la tiere as Blas
Les ot descomfis a un pas;
D'autre part li dus de Baiwiere,
Il et sa route et sa baniere,
Les ot desconfis ausement.

Exactitatea faptelor, cel puţin în ce priveşte victoria ducelui de Bavaria, este pusă la îndoială de istorici.

Noi însă reţinem faptul că Românii, atât cei de la sudul Dunării, cât şi cei de la nordul acestui fluviu, după cum rezultă din ultimul nostru citat, sunt amintiţi ca popoare de sine stătătoare, la începutul veacului al XIII, înainte deci de organizarea istorică a primelor state româneşti.

www.dacoromanica.ro

XIII.

Spre sfârşitul evului mediu, câţiva ani numai înainte de căderea Constantinopolului, întâlnim pe Români amintiţi în poemul diaconului Ioan, din Adrianopol.

La îndemnul episcopului său Polycarp, al cărui nume însă nu-l găsim trecut în lista episcopilor din Adrianopol, diaconul Ioan a scris, pe la anul 1439, în 422 versuri, un poem de laudă în cinstea împăratului Ioan Paleologul care precum se ştie, a luat parte, la stăruinţele papei Eugeniu al IV-lea, la conciliul din Florenţa, spre a aplana neînţelegerile dintre Biserica de răsărit şi între cea de apus.

In versul al 414-lea al poemului său, diaconul Ioan vorbeşte şi despre «puternicul neam al Vlahilor». Suntem, la anul 1439, când scrie el, abia câteva decenii după epoca de strălucire războinică a lui Mircea cel Bătrân din Muntenia şi a lui Alexandru cel Bun din Moldova.

Iată versurile ce ne interesează în special :

Οὐ Σκύθης γὰρ, οὐδὲ Μυσὸς, οὐ Τριβαλὸς, οὐ Παίων
Ἐτρέψαντο τοὺς δυσσεβεῖς, οὐδὲ Λατίνων σμῆνος,
Οὐδὲ γε πάλιν κραταιὸν ἄλλο τῶν Βλάχων γένος,
Ἀλλὰ δακρύων κρουνοὶ, καὶ τῶν εὐχῶν τὸ πλῆθος [1]).

Adică, nu Scitul, nu Misul, nu Tribalul, nu Pannonianul [2]), nici roiul de Latini şi nici puternicul neam al Vlahilor au respins pe Necredincioşii (Turci), ci izvoarele de lacrimi şi mulţimea rugăciunilor.

XIV.

Nu putem trece cu vederea, cu acest prilej, şi un alt poem, deşi el a fost scris la sfârşitul evului mediu, deci după epoca pe care o îmbrăţişează cercetarea de faţă. In poem, Românii sunt pomeniţi numai incidental, cu toate că în războiul care face

1) Migne, *Patrol. graec.* CLVIII. p. 961. Cf. N. Iorga, *Rev. ist.* XIX, 1933, care a atras, pentru întâiaoară, atenţia asupra acestor versuri.

2) D-l Iorga, *ibidem*, tălmăceşte: adecă Tătarul, Bulgarul, Sârbul, Ungurul.

www.dacoromanica.ro

obiectul acestui cântec, ei sunt un element principal, dacă nu cel mai principal.

In anul 1514, deci numai câţiva ani înainte de catastrofa de la Mohaci, s'au ivit în Ungaria grave neînţelegeri, pe de o parte între nobili, conducători ai destinelor ţării şi, pe de altă parte, între poporul de jos asuprit. Neînţelegerile au culminat în revoluţiunea secuiului Gheorghe Doja.

Thoma Bákoczy, episcop în Strigoniu, în loc să se întoarcă de la Roma cu o coroană regală, a adus doar învoirea Papei Leon al X-a de a face o cruciată împotriva Turcilor cari ameninţau din ce în ce mai mult creştinătatea.

Au fost înarmaţi ţăranii. Aceştia însă nu pornesc în contra Turcilor, ci îşi întorc armele împotriva asupritorilor lor. Şi s'a iscat un război mare şi greu între ţărani şi nobilii ţării.

In cele din urmă Ioan Zapolya, conducătorul nobilimii, după multe înfrângeri, isbuteşte, în cele din urmă, să înăbuşe în sânge revoluţiunea. Şi pedeapsa ce a urmat a fost mai mult decât exemplară. Doja, fript de viu a fost dat tovarăşilor săi, infometaţi până la moarte, ca să-l mănânce.

Urmează după aceasta legiuirile sălbatice ale lui Werböczy cari despoiară ţărănimea de ori ce drept, reducând-o la situaţiunea cunoscută subt denumirea de *misera plebs contribuens, glebae adstricta.*

Cu această împrejurare, micile voivodate româneşti au fost desfiinţate prin legile aduse de dietele din acest an, căci, din cauza numărului celui mare de Români cari participaseră la această revoluţiune, cruciata catolică primise mai mult un caracter românesc. Intregul Maramureş luase parte la mişcarea împotriva nobilimii.

Războiul acesta al cruciferilor sclavi, *bellum servile*, a fost cântat într'o poemă în versuri, de un oarecare Stephanus Taurinus din Olmütz, subt titlul de *Stavromachia*, adecă lupta cruciaţilor.

Poema este scrisă în versuri latine, căci, pe acea vreme, limba maghiară era limba minorităţii; limba oficială şi a oamenilor învăţaţi era limba latină [2]). Poemul este închinat lui G.

1) Bakocz fusese fiul unui iobag al familiei Dragfi.

2) Ch. Kadlec, *Les Magyares et la République Tchéco-Slovaque* p. 8.

www.dacoromanica.ro

Marchion din Brandenburg şi cuprinde cinci cărţi, fiecare carte fiind formată din mai multe sute de hexametri dactilici.

Românii poartă numele de Daci sau Vlacci. Eroul principal al poporului, Gheorghe Doja, se numeşte Georgius Zeclius [1]), adecă Gheorghe Secuiul şi este comparat cu Catilina al lui Sallustius.

Iată câteva pasagii din această poemă:

Vers. IV, 86. Sed quid ego vobis exempla extranea narro?
Num quartum Belam trux Tartarus Ungario ab orbe
Eiecit, pepulit Dacos e sedibus altis,
Quas secat auriflius Marisus foecundus harenis...

Şi mai departe:

Vers. V, 275. En Leonardus adest, vice Regulus, inclyta gentis
Gloria Barlabassiacae, Siculosque rapaces
Attrahit in bellum, hec inexpectatus in armis
Saxo venit, sua per tentoria castra tuentur.
Ruricolae, atque omnes uno ore arma arma tonabant
Iam pugnae sua signa canunt, pugnatur utrimque
Fortiter et primae robusti Saxones alae
Permixti Vlaccis fato cessere cruento.

Lupta s'a dat la Colosba, Cluj, pe Someş.

Căutând să imite pe Vergilius, Taurinus ne descrie în versuri avântate regiunile din Dacia, pe unde a bântuit războiul.

Qua creber obscuros commixta grandine nimbos
Auster agit, surgunt iuga Dacica, acumine celso
Fundentes vitreum Chrysam [2]), qui valle reducta
Effluit, et laeto Varadinum [3]) dividit alveo.

---

1) Engel, *Monumenta Ungrica*, p. 470: Zeclius ab ungaro sermone derivatum et a nobis mollitum agnomen. Nam illi Zeckell eos omnes agminant, qui ex Siculia oriundi sunt. Georg ergo Zeclius non ignobili Sicilorum genere natus, magna vi et animi et corporis... zice Stiph. Taurinus Omolucensis.

2) Chrysam, Crişul.

3) Varadinum, Oradea.

www.dacoromanica.ro

XV.

Mărginind cercetarea noastră, deocamdată, numai la poezia medievală, suntem siliţi să constatăm că nu numai nu ne lipsesc date despre existenţa norddunăreană a Românilor, în evul mediu, cum susţin istoricii unguri, în special, dar că aceste date sunt destul de numeroase şi de aşa natură că din ele se desprinde ideea că Românii au avut în secol. XI-XIII o viaţă etnică, separată de celelalte popoare şi că amintirea acestei vieţi îşi găseşte reflexul său bogat în poezia medievală.

Vor mai fi existând, de sigur, şi alte cântece din aceeaşi epocă, necunoscute de noi cari cântece nădăjduim că vor completa într'o zi seria datelor ce am enumerat aci şi vor contribui astfel la luminarea cestiunilor obscure şi nesigure din istoria noastră medievala.

www.dacoromanica.ro